

De prent Kinderschrik / Crocmitaine.

Deze prent is uitgegeven door de bekende drukkerij/uitgeverij Brepols uit Turnhout (België) die al een paar honderd jaar bestaat, maar die al lang geen prenten meer uitgeeft. Brepols heeft, met name in de 19^e eeuw, veel zogenaamde volksprenten of kinderprenten uitgegeven. Eerst volgt hier iets over deze prenten in het algemeen, daarna in het bijzonder iets over de Kinderschrik van Brepols.

Volksprenten

Het "gemene volk", de gewone, ongeschoolde burger, kon zich zeker in die periode tussen 1800 en 1900 geen prenten van koper-etsen of koper-gravures van echte kunstenaars veroorloven. Dat was voorbehouden aan de elite. Volksprenten werden gedrukt door middel van met houtblokken besmeerde inkt. Onder ieder houtblok veelal een tekst werd aangebracht, slechts enkele regels want het gewone volk was niet zo leesvaardig. In de zuidelijke Nederlanden waren die onderschriften vaak tweetalig, Nederlands en Frans, maar soms werden er aparte versies met alleen Nederlands of Franse onderschriften uitgegeven.

Houtblokken

Een drukker kon houtblokken in eigen beheer door houtsnijders laten bewerken, maar ook oude blokken van andere drukkers opkopen en herbruiken. Een drukker gebruikte zijn houtblokken vele, vele jaren, tot deze echt helemaal afgesleten waren en de afdrukken niet goed meer te zien waren. Als bekend is in welk jaar houtblokken gesneden zijn, is dus nog niet duidelijk wanneer een prent is gedrukt. Een nieuw houtblok snijden als het een beetje was afgesleten verhoogde de kostprijs en dat wilden de drukkers voorkomen.

Meestal waren de afbeeldingen in deze blokken gegraveerd door eenvoudige houtsnijders, echte volkskunstenaars zonder veel opleiding die primitieve afbeeldingen maakten. Deze volkskunstenaars werkten goedkoop.

Papiersoort

Ook het papier waarop volksprenten werden gedrukt moest het goedkoopste van het goedkoopste zijn. Tot ca. 1830 werden prenten nog gedrukt op geschept papier, gemaakt van vodden, papier dat soms wel dun was maar toch relatief sterk. Daarna werd er veelal gedrukt op machinaal gemaakt houtpapier, lijkend op krantenpapier, dat gemakkelijk scheurt en dat bij zonlicht snel vergeelt en broos wordt.

Deze prenten werden ook vaak centsprenten genoemd, omdat ze in die tijd vaak voor één cent per stuk te koop waren. Deze prenten waren dus goedkoop en kwetsbaar door het slechte papier, maar ze waren wel heel populair en dus zijn ze in grote oplagen gedrukt. Echter, van de vele exemplaren die toen van eenzelfde set houtblokken zijn gedrukt, zijn er doorgaans weinig overgebleven en meestal nogal gehavend ook, want de meeste kinderen gingen er niet zachtzinnig mee om. Ze vouwden een prent vaak in vieren om in hun houten schooltas te stoppen, een soort platte kist met een schuifje, waarin ze hun spullen opborgen, en bij het opbergen en het spelen ging natuurlijk wel eens iets mis.

Kleuren

Soms liet een uitgever prenten gewoon zwart/wit, soms werden ze primitief ingekleurd, hoe eenvoudiger, hoe goedkoper. In de protestantse noordelijke Nederlanden was de inkleuring vaak soberder, in de katholieke zuidelijke Nederlanden vaak uitbundiger. Naar Frans voorbeeld werd daar bij het inkleuren vaak met sjablonen gewerkt. In een sjabloon waren alle delen uitgeknipt die eenzelfde kleur moesten krijgen. Per kleur was er dus een sjabloon. Om alles goedkoop te houden werden nogal eens kinderen ingeschakeld om te kleuren, soms werd

daarvoor met een weeshuis een contract gesloten. Na 1850 werd steeds meer overgeschakeld van houtdruk naar lithografie (steendruk), dat ging sneller en goedkoper (machinaal), maar menig drukker verkocht ook in de tweede helft van de 19^e eeuw nog prenten van houtblokken tot ze echt helemaal afgesleten waren.

Kinderschrik als thema

De prent *Kinderschrik / Crocquemitaine* bestaat uit twaalf houtblokjes, allemaal voorbeelden van verzinsels over wat boemannen (eigenlijk mannen of vrouwen) met stoute kinderen zouden kunnen doen. Deze verzinsels, die werden gebruikt als dreigementen om kinderen te laten gehoorzamen, raakten rond 1900 in onbruik, maar verzinsels die erop leken werden toch ook nog in de twintigste eeuw gebruikt om kinderen in het gareel te houden. Zo werd rond 1950 nog tegen kinderen bij voorbeeld wel gezegd: als je in de zomer het koren op het land vertrapt, komt 'het korenmantje' dat daarin verborgen zit te voorschijn om je te straffen, of als je brutaal bent tegen je ouders in de periode rond Sinterklaas, komt 'zwarte piet' om je in een juten zak mee te nemen naar Spanje.

Periode

De prent *Kinderschrik / Crocquemitaine* is handgekleurd met sjablonen en gedrukt op houtpapier. De twaalf houtblokken zijn gesneden in 1838 door de graveur J.J. Delanier, die bij Brepols in dienst was in de periode 1834 – 1840. Deze prent wordt doorgaans aangeduid als: Brepols profane reeks # 125.

De door Brepols in eigen beheer gemaakte prenten (hij kocht ook wel bij andere drukkers) worden onderscheiden in vier reeksen: twee houtblok-reeksen en twee lithografische reeksen. De twee door Brepols uitgegeven houtblok-reeksen zijn gedrukt van ca. 1820 tot ca. 1885 en worden onderscheiden in een religieuze reeks (bijbelse voorstellingen, heiligenbeelden, etc.) en een niet-religieuze of profane reeks. Na die tijd is Brepols nog enige tijd doorgegaan met het drukken van lithografische prenten uit de zg. late lithografische reeks, maar in het eerste kwart van de 20^e eeuw is Brepols ook daarmee gestopt.

Brepols als bedrijf

De firma Brepols is in 1796 gesticht door P.J. Brepols en heeft onder diverse namen gefigureerd. Thans heet het bedrijf Brepols Publishers. Adres en telefoonnummer: Brepols Publishers, Steenweg-op-Tielen 68, B-2300 Turnhout. Tel. +32 14 402700. Toen het bedrijf 200 jaar bestond heeft het een boek uitgegeven over zijn kinderprenten. P. Vansummeren (1996). *Kinderprenten van Brepols*. Turnhout: Brepols. (In 2001 nog te bestellen bij de uitgeverij voor ca. Fl. 100,-)